

Μπρους Μάγιερς Ντιμπούκ

βασισμένο στο ομώνυμο έργο του Σαλόμ Άνσκι

Μετάφραση: Λουίζα Μητσάκου
Σκηνοθεσία-σκηνικός χώρος: Σωτήρης Χατζάκης
Κοστούμια: Έρση Δρίνη
Μουσική: Σαββίνα Γιαννάτου
Φωτισμοί: Αντώνης Παναγιωτόπουλος
Βοηθός σκηνοθέτη: Βίκη Χατζοπούλου
Οργάνωση παραγωγής: Ροδή Στεφανίδου

Διανομή
Δημήτρης Παπανικολάου *Άνδρας*
Δέσποινα Κούρητη *Γυναίκα*

Διδασκαλία καμπαλιστικού περιεχομένου του κειμένου από τον καθηγητή Στέφανο Ροζάνη

Ευχαριστούμε:
Τον ραβίνο Μέντελ Χέντεν και την Νεχάμα Χέντελ για την εκμάθηση της αραμαϊκής γλώσσας καθώς και των γίνιτις Τη Ρίτα και τον Αλβέρτο Γκαμπάι για την εκμάθηση των εβραϊκών ύμνων Τη Μαρία Γκούτη για την εκμάθηση του χορού των ζητιάνων

Οι ύμνοι που ακούγονται στην παράσταση είναι αυθεντικοί.

Σημείωμα σκηνοθέτη

Ντιμπούκ: Μια ιστορία για την απουσία

Ένας άνδρας και μια γυναίκα πάλλονται από τους πανίσχυρους ρυθμούς του έρωτα. Επιζητούν την ένωση που τους σφείλει παλιός όρκος των γονιών τους. Όμως ο όρκος αθετείται. Ο άνδρας πεθαίνει από λύπη, μα η αδικημένη του ψυχή θα μπει στο σώμα της αγαπημένης του και θ' αρνηθεί να βγει, παραβαίνοντας τους νόμους που χωρίζουν τους νεκρούς από τους ζωντανούς.

Έτσι αρχίζει η ιστορία του *Ντιμπούκ*, μια ιστορία που μιλά για τη δραματική παρουσία της αγάπης και του Θεού, μια ιστορία που δεν μιλά για την τραγική απουσία τους.

Η ύπαρξη πέφτει στον κόσμο με τη γέννηση και, χάνοντας την ουσία της, κριματίζεται. Κάποια στιγμή θ' αποκτήσει συνειδηση της απώλειας, θα νοσταλγήσει την αθωότητα και θα ποθήσει την καταστροφή, για να επιστρέψει στο μεγάλο Αρνητικό, στη μη ύπαρξη, στο θεϊκό κενό, που λυτρωμένο, εν τη απουσία μας, θ' απλωθεί ξανά στην αρμονική του ενότητα. Αυτό είναι το τραγικό μυστικό που ψυχανεμίστηκε η ανθρώπινη σκέψη διαχρονικά, από τον Οιδίποδα και τον Ιώβ μέχρι τον Στρίντμπεργκ, τον Κάφκα και τον Μπέκετ. Αυτό διαισθάνονται με τον τρόπο τους οι ελληνικές παραλογές και τα μοιρολόγια, οι εκστατικές πτήσεις των σαμάνων, οι θρηνητικές περιστροφές των δερβίσηδων της Ανατολής, οι νηπτικές προσευχές και τα τεριρέμ της Ορθοδοξίας, οι ιστορίες των ευσεβών της χαράς στη χασιδική Καμπάλα.

Όσο λοιπόν απουσιάζει ο Θεός, τόσο αυξάνεται η θρησκευτικότητα της ύπαρξής μας, γιατί γινόμαστε διάφανοι από τη μοναχικότητα και φωτιζόμαστε από την απελπισία. Κάπως έτσι αντιλαμβάνομαι τον έρωτα του Χανάν και της Λέας στο *Ντιμπούκ*, σαν έναν θρήνο για τη μεγάλη απουσία. Μήπως όμως κι αυτός ο ίδιος ο έρωτας δεν πεθαίνει άμα τη εμφανίσει του; Άρα ο έρωτας θρηνεί τον εαυτό του, όπως το παιδί που κοιτά τον αφαλό του στο *End Game* του Μπέκετ; Οι ηθοποιοί ας τ' ακούσουν αυτά και μετά πρέπει να τα ξεχάσουν, γιατί μόνο έτσι θα τα θυμούνται. Για να μας αφηγηθούν αυτήν την εβραϊκή εκδοχή του Ρωμαίου και της Ιουλιέτας, όπως τη γέννησε ο ιουδαϊκός μυστικισμός και η Καμπάλα. Ελπίζω η έκσταση που απαιτεί η τελετουργία να πυρπολήσει τις ψυχές τους κατά τη διάρκεια της παράστασης.

Ευχαριστώ τον Μπρους Μάγιερς για τις πολύτιμες συνομιλίες μας, καθώς και τον Στέφανο Ροζάνη για τη διδασκαλία του καμπαλιστικού περιεχομένου του κειμένου. Εύχομαι, τέλος, στους θεατές, όσα δεν καταλάβουν με το μυαλό να τα νιώσουν με το σώμα, γιατί ο Θεός, ο έρωτας και η απουσία τους γεννιούνται και ανθίζουν μες στα σπλάχνα μας.

Σωτήρης Χατζάκης

Σημείωμα συγγραφέα

Ένα Ντιμπούκ για δύο

Ένα άντρας και μια γυναίκα έρχονται από μακριά με τσάντες και βαλίτσες. Κουβαλάνε ένα τραπέζι σπαστό και καρέκλες. Είναι κουρασμένοι, όπως μετά από μεγάλο ταξίδι. Φτάνουν σε μία αίθουσα διαλέξεων, όπου υπάρχει μονάχα μια εξέδρα στο μέσον του κοινού που παρακολουθεί το πρώτο Φεστιβάλ Γίντις, στο κέντρο Πομπιντού. Ο άντρας και η γυναίκα αφήνουν κάτω το τραπέζι και τις καρέκλες, ανοίγουν τις βαλίτσες και βγάζουν από μέσα ένα τραπεζομάντιλο, μαχαιροπίρουνα, ένα θερμός με σούπα, ένα πακέτο τούρκικο χαλβά, δύο κηροπήγια, κεριά και στίρτα, ψωμί και μια μπουκάλια κρασί.

Μόλις στρώσουν το τραπέζι, ο άντρας αρχίζει να τραγουδά στα εβραϊκά: «Ποιος μπορεί να βρει ενάρετη γυναίκα, είναι πιο πολύτιμη κι απ' τα ρουμπίνια», γιατί το Σάββατο γιορτάζεται η αναγνώριση της παρουσίας της θηλυκής πλευράς του Θεού. Ψάλλει εδάφια από τη Βίβλο, πάλι στα εβραϊκά: «Και κατέπαυσεν τη ημέρα τη εβδόμη από πάντων των έργων αυτού ων εποίησεν». Ευλογεί το ψωμί και το κρασί, και αρχίζουν και οι δυο να τρώνε. Υπάρχει τρυφερότητα και στοργή ανάμεσά τους, αλλά κάτι δεν πάει καλά. Ξαφνικά ο άντρας μελαγχολεί και θυμάται ένα ποίημα στο οποίο η γυναίκα απαντά με την ιστορία του *Ντιμπούκ*. Παίζουν και οι δύο όλους τους ρόλους – κλαίνε, ουρλιάζουν, κραυγάζουν και πεθαίνουν, κατέχονται από πνεύματα, υφίστανται εξορκισμούς, χωρίς ν' απομακρυνθούν ποτέ περισσότερο από πέντε βήματα από το τραπέζι της τραπεζαρίας τους. Στην πρώτη αυτή παράσταση με τη Ζοζιάν

Στολερύ, το 1979, μαζέψαμε τις καρέκλες και το τραπέζι και εγκαταλείψαμε το μέρος μ' ένα φορτίο πολύ πιο βαρύ. Στις επόμενες παραστάσεις, στο Φεστιβάλ της Αβινιόν, στη Νέα Υόρκη, στην Αυστραλία, στις Βρυξέλλες, στο Παρίσι, στη Ρώμη και στο Λονδίνο, συντομεύσαμε το ταξίδι. Το έργο άρχιζε και τελείωνε κατευθείαν στην τραπεζαρία τους, και το ζευγάρι εγκατέλειπε τη σκηνή γιατί «ήταν» Παρασκευή βράδυ και είχε ιερό καθήκον να κάνει έρωτα.

Το να έχεις για πλαίσιο αυτό το ζευγάρι που κάνει το τελετουργικό της νύχτας της Παρασκευής είναι και ένα απλό θεατρικό κόλπο και ένας ψυχολογικός πλούτος για τους ηθοποιούς. Κατά τη διάρκεια των παραστάσεων αναπτύξαμε την περίπλοκη σχέση ανάμεσα στον άντρα και τη γυναίκα, καθώς και την περίπλοκη σχέση ανάμεσα στους δύο ηθοποιούς, που είχαν διαφορετικές απόψεις απέναντι στον Νόμο και την Ιουδαϊκή Παράδοση. Οι παραστάσεις ήταν άλλοτε πολύ πυκνές, άλλοτε τρομαχτικές και άλλοτε εντελώς γελοίες.

Αυτή η φόρμα που μας έδωσε τη δυνατότητα ν' αυτοσχεδιάζουμε ελεύθερα είχε μερικά εκπληκτικά αποτελέσματα στο κοινό. Σ' ένα γηροκομείο στο Μπρούκλιν, μια γυναίκα έβγαλε έξω από την αίθουσα τους γέροντες που είχε στην επίβλεψη της, δηλώνοντας: «Ένα ντιμπούκ είναι πολύ επικίνδυνο πράγμα, φεύγουμε». Μια μέρα, και ενώ η ηθοποιός δεν είχε ξαναβρεί εντελώς την ηρεμία της μετά τον εξορκισμό, μια κυρία φώναξε: «Το ντιμπούκ δεν έχει φύγει! Δεν έχει φύγει». Αναγκαστήκαμε να ξανακάνουμε όλον τον εξορκισμό κι έτσι η κυρία ηρέμησε. Στην Αυστραλία, έγινε ένα μικρό λάθος, το έργο είχε ανακοινωθεί και προγραμματιστεί ως μεταμεσονύχτιο «θέαμα καμπαρέ». Οι εννιάκοσιοι νεαροί θεατές δεν σταματούσαν να γελάνε ακόμα και στις πιο ιερές στιγμές. Ήταν από τις καλύτερες παραστάσεις μας.

Οι θεατές που γνωρίζουν τις προσευχές τις λένε μαζί μας, οι θεατές που δεν τις γνωρίζουν ρωτάνε τους διπλανούς τους, αλλά, κι αν ακόμα δεν τις γνωρίζουν, δεν έχει καμία σημασία, γιατί μπροστά στα μάτια τους παίζεται μια υπέροχη ιστορία, μια ιστορία για την κίνηση των ψυχών, την αναζήτηση της Καμπάλα, την τρέλα, την κατοχή του άλλου, τον εξορκισμό και τον έρωτα. Στην πραγματικότητα πρόκειται για μία ερωτική ιστορία με «χάπι εντ». Δύο ηθοποιοί παίζουν τους ρόλους δύο ανθρώπων που αγαπιούνται που παίζουν τους ρόλους δύο ανθρώπων που αγαπιούνται.

Μπρους Μάγιερς

Μετάφραση: Λουίζα Μητσάκου

Ντιμπούκ Η τραγωδία του μεγάλου Αρνητικού

Το έργο φανερώνεται ως η καμπαλιστική εκδοχή αφηγήσεων, οι οποίες εξιστορούν μια ερωτική σχέση μέσα σε έκ-σταση ψυχής και σώματος, λόγου και σιωπής, ρητού και άρητου. Στο κέντρο αυτών των αφηγήσεων τίθεται το «μυστικό» της γνωστικής Καμπάλα- το «μυστικό» του μεγάλου Αρνητικού, όπως αυτός αποκαλύπτεται στο βιβλικό δράμα των Τροχών του προφήτη Ιεζεκιήλ (Mauseh Merkabah). Είναι το «μυστικό» του ονόματος που εκφέρει την απουσία του Θεού (το «Λέα» είναι ισοδύναμο με το «Λο Αν»), όχι Θεός, όχι με τον Θεό, λέγει στην αρχική του αφήγηση ο Άνδρας), χωρίς ωστόσο να την ονοματίζει ανοιχτά, αλλά σημαίνοντάς την εμφιατικά. Η αλυσιδα των ερμηγιών, που προκύπτει από το μεγάλο Αρνητικό, τη διαπορευόμενη απουσία του Θεού, υπαγορεύει τον λόγο και την σωτερική δράση του έργου, διαπερνά τις αφηγήσεις και προαναγγέλλει το πεπρωμένο των αφηγητών. Έτσι μια αρνητική θεολογία υποκινεί την οδύνη των μορφών, οι οποίες αναζητούν το πρόσωπό τους στη νοσταλγία της λύτρωσης και της επανόρθωσης της αρνητικότητας, σε έναν καμπαλιστικό κόσμο όπου η καταστροφή είναι ισοδύναμη με την προσδοκία και την αναμονή της λύτρωσης.

Η δύναμη του μεγάλου Αρνητικού παρασύρει τις αφηγήσεις των ηρώων με την ορμή καφκικών παραβολών, με την ίδια δηλαδή ορμή που παρακινούσε τον Φραντς Καφκα να ομολογεί στα *Ημερολόγιά* του: «Όσο δυνατό κι αν είναι το αρνητικό, μόνο του δεν μπορεί να αρκεί, όπως πιστεύω στις πιο δυστυχισμένες εποχές μου. Γιατί, μόλις ανέβω το παραμικρό σκαλοπάτι και

βρεθώ στην παραμικρή, έστω και στην πιο αμφίβολη, σιγουριά, ξαπλώνομαι και περιμένω μέχρι το αρνητικό όχι βέβαια να ανέβει κι αυτό, αλλά να με γκρεμίσει ξανά κάτω από το μικρό σκαλοπάτι».

Αυτήν ακριβώς την κατακρήμνιση αφηγούνται οι ήρωες του έργου. Την κατακρήμνιση που ξεκινά από το όνομα, από την αριθμολογία του ονόματος, και καταλήγει στην πλήρη και άνευ όρων καταβύθιση στην απουσία του μεγάλου Αρνητικού: η αρχή του δράματος είναι η αρχή του ονόματος. Κεντρικός αναφορικός άξονας γύρω από τον οποίο εκτυλίσσεται το δράμα του ονόματος και της τρομακτικής απουσίας που το δράμα αυτό διανοίγει ως λυτρωτική προοπτική των ηρώων μέσα στην απελπισία του μεγάλου Αρνητικού, είναι η εξόριστη στον κόσμο της δημιουργίας θηλυκή μορφή του απόντος Θεού, του νεκρού που δεν θρηνήσαμε ποτέ: η καμπαλιστική μορφή της Schekina, που πλανάται στην εξορία του γήινου και εγκόσμιου και οποία ενθελκεύεται στη γυναικεία μορφή του έργου (Λέα) και στην ερωτική-δαιμονική της ουσία. Η εκ-στατική αφήγηση των ηρώων εκκινεί από την οδύνηρή αναζήτηση αυτής της θηλυκής μορφής του μεγάλου Αρνητικού, του «μυστικού» που ωθεί τους ήρωες στον αφηγηματικό τους εγκλεισμό και γεννά την ερωτική τους σχέση ως υπόσχεση και ελπίδα λύτρωσης. Στο καμπαλιστικό κόσμο είδωλο, η Schekina μεταμορφώνεται σε «δέντρο του θανάτου» που αντιμάχεται το «δέντρο της ζωής» σε μια σαρωτική δαιμονική φύση, η οποία εκπροσωπεί τη «χαμηλή μητέρα» και συγχρόνως μια εξέγερση που εκπορεύεται από την ίδια την απουσία του Θεού, μιας και άρρεν στοιχείο του Θεού έχει διαχωριστεί απ' αυτήν και την έχει καταδικάσει στην εξορία (Galuth) και στην περιπλάνησή της μέσα στον κόσμο. Αυτός ο τραγικός διαχωρισμός του Θεού, που η γνωστική Καμπάλα εισάγει στη μυθοπλασία των ηρώων, είναι άλλωστε και η αφετηρία τους να αναζητούν τη μοίρα τους στην «απαγορευμένη» Καμπάλα. Αποφασισμένος ο Άνδρας να μην λυγίσει μπροστά στην τρομακτική θέα του μεγάλου Αρνητικού, επικαλείται την Καμπάλα ως λυτρωτική δύναμη:

«Η Καμπάλα ανυψώνει την ψυχή σου από τη γη, σε ανεβάζει στις ψηλότερες κορφές. Ανοίγει στα δυο τους ουραμούς και σε οδηγεί στο άπειρο. Σηκώνει μια γωνιά από το μεγάλο πέπλο. Είμαι άρρωστος, φίλε μου, είμαι τόσο κουρασμένος».

Ωστόσο, η θηλυκότητα της Schekina, ως μυθική ενόρμηση της Καμπάλα, δεν είναι παρά η ίδια η ψυχή σε περιπλάνηση, η ψυχή που, ντυμένη ανθρώπινη σάρκα, δεν βρίσκει παρηγοριά στην εξορία της ούτε γαλήνη: ένα Ντιμπούκ που πάντα επιχειρεί απελπισμένα να λυτρωθεί από το σατανικό του πεπρωμένο, να ενωθεί ξανά με το άρρεν του απόντος Θεού και να αποκτήσει την ενότητά του. Κάθε τελετουργία της Καμπάλα είναι μια τελετουργία ένωσης: «για τον έρωτα της επανένωσης του Θεού με τη Schekina τους»- αυτό είναι ένα σταθερό μοτίβο προσευχής της καμπαλιστικής τελετουργίας. Κατά τη διατύπωση του Gershom Scholem, το τελετουργικό των καμπαλιστών, από την αρχή μέχρι το τέλος, κατευθύνεται από αυτή τη βαθύτατη μυθική ιδέα.

Στέφανος Ροζάνης

Οι συντελεστές της παράστασης

1

2

3

4

5

6

- 1 **Μετάφραση:** Λουίζα Μητσάκου
- 2 **Σκηνοθεσία-σκηνικός χώρος:** Σωτήρης Χατζάκης
- 3 **Κοστούμια:** Έρση Δρίνη
- 4 **Μουσική:** Σαββίνα Γιαννάτου
- 5 **Φωτισμοί:** Αντώνης Παναγιωτόπουλος
- 6 **Βοηθος σκηνοθέτη:** Βίκη Χατζοπούλου

ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Θωμάς Τρικούκης

ΚΑΜΜΙΤΕΧΝΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Σωτήρης Χατζάκης

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ
Άννα Σταυρακοπούλου

ΜΕΛΗ
Τζένη Αρσένη
Καίτη Ιμπροχώρη
Άννα Η. Ιωακειμίδου
Γιώργος Σώχος
Γιάννης Χρυσούλης

Το ΚΘΒΕ εποπτεύεται και επιχορηγείται από το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού
Το ΚΘΒΕ είναι μέλος της Ένωσης των Θεάτρων της Ευρώπης

Υπεύθυνοι παράστασης

Οδηγός σκηνής: Χριστίνα Ζαχαροπούλου
Μηχανικός σκηνής: Νίκος Τσίγκος
Χειριστής κονσόλας φωτισμού: Θόδωρος Καρατίντσιος
Χειριστής κονσόλας ήχου: Κώστας Χουλιάρας
Φροντιστής: Δημήτρης Καρπόσης
Ενδύτρια: Κυράνα Μήτσα-Δελλή
Κατασκευές σκηνικών: Εργαστήρια ΚΘΒΕ

ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ & ΠΕΡΙΟΔΕΙΩΝ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: Βούλα Γεωργιάδου

ΤΜΗΜΑ ΣΚΗΝΩΝ & ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ

Προϊστάμενος: Στέλιος Τζολόπουλος

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΕΣ ΓΡΑΦΕΙΩΝ
Μηχανικών σκηνής: Κώστας Παπαλεξανδρίδης
Ηλεκτρολόγων: Τάσος Δηλιδής
Χημικών: Γιάννης Αμπατζόγλου
Φροντιστών-κατασκευών φροντιστηριακού υλικού: Νίκος Συμεωνίδης
Σκηνογραφικών εργαστηρίων: Ζαχαρίας Παπαδόπουλος
Βεσταριού-ενδυτριών: Ελένη Τσιληκαρίδου-Καρανικόλα
Ραπτριών: Ζωή Βλάχου
Εργατών σκηνής-οδηγών: Χάρης Πασχαλίδης

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΧΩΡΩΝ: Χρήστος Αντωνιάδης,
Ανέστης Καραηλίας, Γιώργος Κασσάρας,
Δημήτρης Μησιάνης, Περικλής Τράιος

Τα βιογραφικά των συντελεστών και των ηθοποιών είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του ΚΘΒΕ
www.ntng.gr

ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2011 - 2012

Ντιμπούκ

βασισμένο στο ομώνυμο έργο
του Σαλόμ Άνσκι

